

M.Ö. 1. Binde Avrasya Bozkırlarında Yaşayan Atlı Göçebe Kavimlerin Zırhları*

Bagdaulet Sızdıkov**

Öz

M.Ö. 1. Binde doğuda Çin Seddi'nden batıda Karpat Dağları'na kadar yayılan geniş bir coğrafyada, atlı göçebe kavimleri olarak bilinen İskit ve Sauromat – Sarmat kavimlerinin yaşamış olduklarını hem arkeolojik veriler hem de yazılı kaynaklar doğrulamaktadır. Göçebe hayat tarzını benimsemiş olan söz konusu kavimler, atın bu hayat tarzındaki öneminden dolayı tarihte “Atlı Göçebe Kavimler” olarak tanınmışlardır. Özellikle Rusya toprakları, Kuzey Kafkasya ile Kuzey Karadeniz coğrafyalarındaki göçebe kavimlerin silâhları günümüze kadar birçok araştırmacı tarafından çalışma konusu edinilmiştir. Buna karşın Avrasya'da hayatını sürdürmüş olan Sauromat – Sarmat kavimlerin silâhları üzerine yapılan çalışmalar son derece sınırlıdır. Bu makalede savunma silâhı olarak kullanılan metal zırhların ortaya çıkışı, atlı göçebe kavimler tarafından kullanılması ve Avrasya'ya yayılması belirtilmeye çalışılacaktır. Ayrıca metal zırhların çeşitleri ve imalât teknikleri üzerinde de durulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Göçebe kavimler, İskit, Sauromat – Sarmat, Avrasya, silâh, zırh.

* Geliş Tarihi: 02 Ocak 2017 – Kabul Tarihi: 11 Mayıs 2017

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Sızdıkov, Bagdaulet (2019). “M.Ö. 1. Binde Avrasya Bozkırlarında Yaşayan Atlı Göçebe Kavimlerin Zırhları”. *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 90: 1-19.

** Dr. Öğr. Üyesi., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü – Türkistan/Kazakistan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8115-5810>

bagdaulet.sızdıkov@ayu.edu.kz

Giriş

M.Ö. 1. binde Avrasya'da ortaya çıkan “Atlı Göçebe Kültürü’nün” bu coğrafyadaki göçebe kavimler tarafından yaratıldığı bilinmektedir. Söz konusu kavimlerin yaşadığı dönem Kazakistan tarihinde “Erken Göçebeler Dönemi” veya “İskit Dönemi” olarak adlandırılmaktadır (Sizdikov 2016: 37). Yazılı kaynaklar ve arkeolojik veriler incelendiğinde bu kavimlerin başlarından olan İskitlerin doğuda Çin Seddi’nden batıda Karpat Dağları’na ve güneyde ise Önyasya’ya kadar yayıldıkları konusunda bilgiler bulunmaktadır (Artamonov 1974: 7-10, Memiş 1987: 4-7, Melyukova 1989: 33-35, Durmuş 2012a: 48-49). İskit kavimlerinin bu kadar geniş bir alana yayılması Çin kaynaklarında “Sai”, Pers kaynaklarında “Saka”, Asur kaynaklarında “Aşguzai” ve Grek kaynaklarında “Skythai” olarak tanınmalarını sağlamıştır (Durmuş 2012: 41-45, Çay vd. 2002: 477-479). Ayrıca İskit kavimleri Zerdüşter’in kutsal kitabı *Avesta*’da “Yürük Atlı Turlar” olarak bahsedilmektedir (Kozıbaev 1996: 159).

Atlı göçebe kavimler denildiğinde ikinci sırada Sauromat – Sarmat kavimleri yer almaktadır. Bu kavimlerin doğuda Ural Dağları’nın güneyinden batıda Tuna Nehri’ne kadar olan geniş bir coğrafyada varlıklarını sürdürmüş oldukları bilinmektedir (Brezezinski vd. 2002: 3). Batıya doğru yayılmaları, M.Ö. 4. yüzyıla kadarki Grek kaynaklarında “Sauromatae”, M.Ö. 4. yüzyıl sonrasına ait kaynaklarda ise “Syrmatae” olarak tanınmalarını sağlamıştır (Durmuş 2012b: 57). Ayrıca, Zerdüşter’in kutsal kitabı *Avesta*’da geçen “Sairima” adının Sauromat kavimlerine verilmiş bir isim olduğu da bilinmektedir (Marquart 1901: 155).

Yazılı kaynaklar ve arkeolojik veriler incelendiğinde, İskit ve Sauromat – Sarmat kavimleri göçebe hayat tarzını benimsedikleri için bu kavimlerin yaşamında atın oldukça önemli bir hayvan olduğu anlaşılmaktadır. Göçebeler günlük hayatlarında atın etinden ve sütünden faydalandıkları gibi göç, av ve savaş sırasında binek hayvanı olarak atı kullanmışlardır. Ayrıca savunma silâhı olarak at derisinden zırhlar yapmışlardır. Hippokrates ve Strabon’un eserlerinde de bu göçebe kavimlerin hayatında atın önemine değinilmektedir. Hippokrates Sauromat kavimlerin tanıtırken “onların kadınları da ata biner, at üstünde ok atar, ava çıkar, düşmanla savaşır” diye bilgi vermektedir (Hippokrates VI: 17). Strabon ise “Sarmatlar oğullarına ata binmeyi çocukluklarında öğrettiler ve onlar yaya yürümekten hoşlanmadılar” diye-

rek Sarmat kavimlerinin yaşamında atın önemine vurgu yapmaktadır (Strabon VII: 4. 6). Arkeolojik veriler de bu bilgileri doğrulamaktadır. Avrasya'da yer alan İskit ve Sauromat – Sarmat kurganlarında at gömülerine sık sık rastlanmaktadır (Resim 1) (Pavel vd. 2014: 23-45). Bu yüzden söz konusu kavimler tarihte “Atlı Göçebe Kavimler” olarak tanınmıştır.

Resim 1. Berel 1 mezarlığındaki 11 nolu kurganın rekonstrüksiyonu (Almatı Şehri Merkezî Müzesi)

Kurgan kazılarında ele geçen buluntuların büyük bir kısmını oluşturan silâhlar, kurganların veya kurganlarda yer alan gömülerin tarihini belirlemede, göçebe kavimlerin yayıldığı coğrafyayı izlemede ve bu kavimlerin bölgesel farklılıklarını belirlemede önemli rol oynamaktadır. Rusya, Kuzey Kafkasya ve Kuzey Karadeniz coğrafyalarında hayatını sürdüren göçebe kavimlerin silâhları A.İ. Melyukova (1964: 1-85), K.F. Smirnov (1961: 1-76), A. M. Hazanov (1971: 1-121), E.V. Çernenko (1968: 1-168), A. V. Simonenko (2009: 1-256) ve başka bilim adamları tarafından araştırılmıştır. Güney Ural bölgesinde varlığını sürdüren göçebe kavimlerin silâhları üzerine yapılan araştırmalar ise oldukça azdır. Ayrıca savunma silâhları kategorisinde yer alan zırhların ortaya çıkışı, atlı göçebe kavimler tarafından kullanılması ve bunların çeşitleri konuları da yeterince araştırılmamıştır. Dolayısıyla

la bu çalışmamızda, yukarıda adı geçen araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalarla beraber tüm eski ve yeni bilgileri ele alarak Kuzey Karadeniz, Kuzey Kafkasya ve Güney Ural bozkırlarında varlıklarını sürdürmüş olan göçebe kavimlerin kullandıkları zırhların çeşitleri incelenmektedir. Ayrıca bir savunma silâhı olarak zırhların ortaya çıkışı ve atlı göçebe kavimler tarafından kullanılması araştırılmaktadır.

Zırhın Ortaya Çıkışı

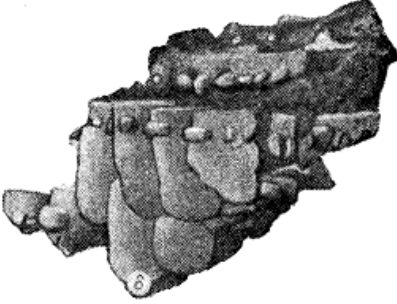
Savunma silâhları arasında yer alan zırhlar, savaş sırasında vücuda gelebilecek darbeleri önlemek amacıyla vücut üzerinde taşınan, koruyucu özelliğe sahip bir silâh tipidir. İnsanoğlunun kullanmış olduğu ilk zırhların Neolitik dönemde ortaya çıktığı bilinmektedir (Hazanov 1971: 53). Söz konusu dönemdeki toplumlar arasında yaşanan savaşlarda vücudu koruma amaçlı deri veya kemikten üretilmiş zırhlar kullanılmıştır. Metal zırhlar ise M.Ö. 3. binde Önasya'da ortaya çıkmıştır. Bu bilgiye temel oluşturan unsur Mari'deki M.Ö. 3. bine ait İstar Tapınağı'ndaki kabartmada ve Uruk Dönemi'ne ait kabartmalarda tasvir edilen savaşçıların üzerindeki kolsuz zırhlardır. Bu zırhlar sadece yay oklarından korunmak amacıyla yapılmıştı, mızrak ve ciritlerden gelecek darbelere karşı zayıftı. S. A. Esayan söz konusu zırhların Mezopotamya'da kısa süre kullanılmasına karşın Güney Kafkasya'da M.Ö. 5. yüzyıla kadar kullanıldığını belirtmektedir (Esayan 1962: 204).

M.Ö. 2. binde Mısır, Suriye ve Mezopotamya'da çeşitli metal zırhların ortaya çıkması ve bunların yaygın olarak kullanılması, söz konusu bölgelerin metal zırh endüstrisindeki gelişmişliğini göstermektedir. Nuzi (Hazanov 1971: 54), Alalakh, Ugarit ve Kamid el-Loz (Pulak 1993: 380) gibi höyüklerden metal zırhlar ele geçmiştir. Mısır firavunu III. Tutmosis dönemindeki Mısır ordusunun zırhlarının kaliteli olması (Hazanov 1971: 53), II. Amenofis dönemindeki liderlerden biri olan Kenamon'un tabutu üzerindeki kabartmalarda metal zırhın tasvir edilmesi (Winlock 1947: 163), II. Amenofis'in Fife'deki sarayından metal zırh kalıntıları ele geçmesi ve Hitit ile Mısır Krallıkları arasında gerçekleşen Kadeş Savaşı'ndaki askerlerin metal zırhlarla donanması (Hazanov 1971: 53), Mısır, Suriye ve Mezopotamya'da metal zırh endüstrisinin gelişmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

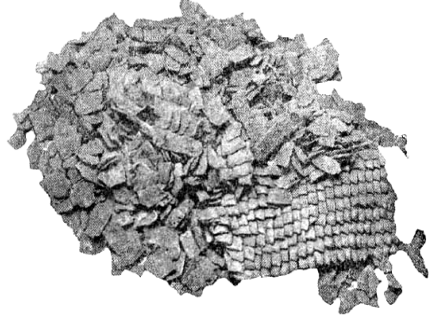
M.Ö. 2. binin ikinci yarısından itibaren metal zırhların Önasya'dan batıya yayılmaya başladığı bilinmektedir. Söz konusu dönemde Yunanistan ve

çevresindeki adalar metal zırh üretim merkezleri olarak faaliyet göstermiştir (Hazanov 1971: 54). Medinet Habu kabartmasında yer alan Filistin askerlerinin bel uzunluğunda zırh ve deri etek giydikleri anlaşılmaktadır (Drews 2012: 191). Homeros'un "İlyada" destanındaki Troya'yı yağmalayan Akhaların da metal zırh kullanmış oldukları hakkında bilgiler bulunmaktadır (Homeros 2012: 183-184). Ayrıca Dendra'da yer alan Miken oda mezarlarından metal zırh kalıntıları ele geçmiştir (Hazanov 1971: 54).

Metal zırhların Avrasya bozkırlarına yayılması batıyla kıyaslandığında biraz geç bir tarihte olmuştur. Avrasya kökenli İskit kavimleri M.Ö. 7. yüzyılın başlarında Önasya'ya yönelik olarak düzenledikleri seferler sırasında metal zırhlı düşman askerlerini görmüş ve daha sonra bu zırhları kendileri de kullanmaya başlamıştır (Hazanov 1971: 56). Göçebe kavimler kendi ülkelerinde metal zırhları üretmiş ve bunlar savaş sırasında yaygın olarak kullandıkları savunma silâhları arasına girmiştir. M.Ö. 7.-3. yüzyıllara tarihlenen Kuzey Karadeniz bölgesinde yer alan Jurovka mezarlığındaki 398 nolu kurgandan (Resim 2), Buti mezarlığındaki 2 nolu kurgandan, Cabotina mezarlığındaki 524 nolu kurgandan, Durovka mezarlığındaki 9 nolu kurgandan (Resim 3) ve Soloha mezarlığındaki 9 nolu kurgandan ele geçen metal zırhlar atlı göçebe kavimlerin söz konusu silâhları yaygın olarak kullandıklarını göstermektedir (Çernenko 1968: 27). Buna karşılık Güney Ural bölgesinde yaşamış olan göçebe kavimlerin kurganlarında zırh kalıntılarında nadiren rastlanmaktadır. Söz konusu coğrafyadan ele geçen metal zırhların en eskileri M.Ö. 6.-3. yüzyıllara tarihlenmektedir. Bunlar, Güney Ural bölgesinde yer alan İlekşar 1 mezarlığındaki 1 nolu kurgandan (Bisembaev vd. 2004: 5), Taipak mezarlığındaki 8 nolu kurgandan (Kuşaev 1978: 20-21), Lebedevka 1 mezarlığındaki 2 nolu kurgandan (Bagrikov 1966: 1-13), Kuşum 1 mezarlığındaki 1 nolu kurganın 3 nolu mezarından (Jelezçikov vd. 1977: 5-151), Karasu 1 mezarlığındaki 1 nolu kurgandan (Kuşaev vd. 1974: 22-61), Karasu 1 mezarlığındaki 7 nolu kurganın 3 nolu mezarından (Kuşaev vd. 1976: 12-81) ve Aral Gölü'nün güneydoğusunda yer alan Çirikrabat kentinden ele geçmiştir (Tolstov 1962: 148-150). Yukarıda bahsedilen bilgiler göz önüne alınarak söz konusu dönemde Avrasya'nın güney bölgelerinde metal zırh endüstrisinin tam olarak gelişmemiş olduğu söylenebilir. Ayrıca, Kuzey Karadeniz ve Kuzey Kafkasya bölgelerinden ele geçen metal zırhların Güney Ural bölgesi üzerinden Orta Asya'ya getirildiği düşünülmektedir.

Resim 2. Jurovka mezarlığındaki 398 nolu kurgandan ele geçen zırh kalıntısı (Çernenko 1968: Resim 11, 6).

Resim 3. Durovka mezarlığındaki 9 nolu kurgandan ele geçen zırh kalıntısı (Çernenko 1968: Resim 9).

A. M. Hazanov (1971: 58) Güney Ural bölgesinde yaşamış olan göçebe kavimlerin metal zırh üretimini Kuzey Karadeniz bölgesinde yaşamış olan göçebe kavimlerden öğrenmiş olduklarını belirtmektedir. Güney Ural bölgesindeki M.Ö. 6.-4. yüzyıllara tarihlenen kurganlardan metal zırh kalıntılarının nadiren ele geçmesi bu düşüncenin sebebidir. Böylece söz konusu dönemlerde metal zırh üretiminin Güney Ural bölgesinde gelişmemiş olduğu ve zırhların dışarıdan getirildiği anlaşılmaktadır. Yukarıda bahsedilen bilgiler göz önüne alınarak metal zırhların nadiren de olsa M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Orta Asya'da kullanılmaya başladığı söylenebilir. Ayrıca metal zırh üretiminin Orta Asya'ya, Önyasyadan Kuzey Karadeniz ve Kuzey Kafkasya yoluyla getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Zırh Üretiminde Kullanılan Malzemeler

Atlı göçebe kavimlerin kurganlarından in situ olarak ele geçen zırhların metalden, deriden, kemikten veya bu malzemelerin birlikte kullanılmaları ile üretilmiş oldukları anlaşılmaktadır. İnsanoğlu tarafından kullanılmış olan en basit, hafif ve savaşçıya rahat hareket imkânı sağlayan zırhlar deriden yapılmış olanlardır. Deriden üretilmiş zırhlar göçebe kavimlerin yaygın olarak kullandıkları savunma silâhlarının en erken tiplerindedir. Söz konusu kavimlerin bunları inek veya at derisinden ürettikleri bilinmektedir (Şramko 1966: 80). B.N. Grakov (1954: 10) ve A.M. Hazanov (1971: 58) göçebe kavimlerin savaş sırasında deri zırhı yaygın olarak kullandıklarını belirtmektedir. Kalın deriden üretilen zırhlar savaş sırasında vücudu ok, kılıç ve mızrakların darbelelerinden korumaktadır.

Göçebe kavimlerin deri zırhları kullanmış olduklarını arkeolojik veriler de

doğrulmaktadır. Kurgan kazılarında deri zırh kalıntıları ve deri zırh giymiş savaşçı tasvirlerine ulaşılmaktadır. L.A. Moiseev'in Çernomor bölgesinde yer alan kurganlarda yürüttüğü kazıları sırasında deri zırh giymiş göçebe savaşçısının kaya üzerindeki tasviri açığa çıkarılmıştır (Şuls 1967: 225-226). Bu savaşçı geniş omuzlu deri zırh giymiştir ve deri zırhın alt kısmında da iki sıra metal kaplama yer aldığı görülmektedir. Ayrıca göçebe kavimlere ait Dura – Evropos kurganında yürüten kazılarda deri zırh kalıntısı ele geçmiştir (Hazanov 1971: 58). Söz konusu buluntular atlı göçebe kavimlerin deri zırhı kullanmış olduklarına delil oluşturmaktadır.

Göçebe kavimlerin deri zırh kullanmış olduklarını yazılı kaynaklar da doğrulamaktadır. M.Ö. 1. yüzyılın sonlarında yaşayan Strabon, Sarmat kavimlerinin bir kolu olarak bilinen Roxolanların “öküz derisinden yapılmış miğfer ve zırhlarla” donandığını belirtmektedir (Strabon VII: 3.17). MS 69'da Roxolanlardan bahseden Tacitus ise “Roxolanların zırhlarının demir pullardan yapıldığını ya da çok dayanıklı deriden yapıldığını” belirtmektedir (Tacitus I: 69). Orta Çağ'da Orta Asya'ya seyahat eden Marco Polo da Moğol savaşçılarının deri zırhları kullandıklarından bahsetmektedir (Polo 1940: 63).

A.M. Hazanov deri zırhların hafifliğinden ve maliyetinin ucuz olmasından dolayı göçebe kavimler tarafından yaygın olarak kullanıldığını, hatta Moğolistan ve Doğu Türkistan bölgelerinde 19. yüzyıla kadar kullanılmalarının devam ettiğini belirtmektedir (Hazanov 1971: 58). Yukarıda belirtilen bilgiler ışığında erken dönemlerde kullanılmaya başlayan deri zırhların Orta Asya'da 19. yüzyıla kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Atlı göçebe kavimlerin zırh üretiminde kullandıkları diğer malzeme kemiktir. Deri zırhın dayanıklılığını artırmak için iyice işlenen kemik parçaların deri zırhın üzerine yapıştırılmasıyla kemik pullu zırhlar üretilmiştir. A.M. Hazanov kemik pullu zırhların Sibiryada M.Ö. 2. ve 1. binlerde yaygın olarak kullanıldığını ve kemik pulların biçim açısından metal pullara benzediğini belirtmektedir (Hazanov 1971: 58). Bundan dolayı metal pullu zırhların kemik pullu zırhların biçiminden örnek alınarak üretildiği sonucu çıkarılabilir. Başka bir deyişle kemik pullu zırhlar metal pullu zırhların prototipidir.

Kurganlarda kemik pullu zırhlara in situ olarak nadiren rastlanmaktadır. Örnek olarak M.Ö. 4. ve 3. yüzyıllara tarihlenen Lozovaya mezarlığındaki 3 nolu kurgandan, Volkovski mezarlığındaki 1 nolu kurgandan, Budi kurganından (Çernenko 1968: 23) ve Skorodum kurganından (Bader 1957: 51) ele geçen kemik pullu zırhlar gösterilebilir.

Göçebe kavimlerin kemik pullu zırhları kullanmış olduklarını yazılı kaynaklar da doğrulamaktadır. Sarmatların kemik pullu zırhlarının yapımını Pausanias şöyle tarif etmektedir(Pausanias I: 21.8):

Sarmat ülkesinde toprak özel bölümlere ayrılmamıştır, yabanî ağaçtan başka bir şey de yetişmez. Ayrıca burada yaşayan insanlar göçebedirler. Bütün bunlardan dolayı burada herkes pek çok kısrak yetiştirir. Bu kısrakları yalnız savaşta kullanmazlar. Hem tanrılarına kurban ederler hem de etyle beslenirler. Atın toynaklarını toplarlar, temizlerler, parçalarlar ve tıpkı yılan pulları gibi şekil verirler. Toynaktan yapılan pullar çam kozalağının üzerinde görülen parçacıklara benzemektedir. Bu pulları at ve öküz siniriyle birbirine tuttururlar. Sarmatların kemik pullu zırhları güzel ve sağlam olur. Bu sayede onlar ok darbelerine ve yakın dövüş darbelerine dayanabilirler.

Sarmatların kemik pullu zırhlarından Ammianus da bahsetmektedir: “Sarmatların çok uzun mızrakları ve pürüzsüz, parlatılmış boynuz parçalarından yapılmış zırhları vardır. Görüntüsü kuş tüyü gibidir ve keten giysilerine yapıştırılmıştır” (Ammianus XVII: 12. 2).

Yazılı kaynaklar ve orijinal buluntuların incelenmesinin sonucunda, atlı göçebe kavimlerin kemik pullu zırhları kullanmış olduklarını kesin olarak söyleyebilmekteyiz. Ayrıca kemik pullu zırhların nasıl yapıldığına dair bilgilere de sahip olmaktadır.

Atlı göçebe kavimlerin zırh üretiminde kullandıkları diğer bir malzeme ise metaldir. Metal zırhlar, dikdörtgen, bir kenarı yuvarlatılmış dikdörtgen, bir kenarı sivrileştirilmiş dikdörtgen, yuvarlak vb. şekillerde üretilmiş metal parçaların deri zırhın veya astarın üzerine yapıştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Savunma işlevini sağlayacak metalden üretilen zırhların şekillenmesinde ağırlık, sağlamlık ve dayanıklılık önemli bir rol oynamaktadır. Metal pullu zırhlar malzeme olarak demirden, tunçtan ve nadiren bakırdan üretilmektedir. Bazı zırhların pulları demir veya tunçtan üretilip altınla kaplanmıştır. E.V. Çernenko, M.Ö. 4. ve 3. yüzyıllara tarihlenen kurganlardan ele geçen zırhların %80 oranında demir pullu zırhlar, %20 oranında ise tunç pullu zırhlar olduğunu belirtmektedir (Çernenko 1968: 23). Söz konusu bilgiler göz önüne alınarak göçebe kavimlerin metal zırh üretiminde daha çok demiri kullanmış oldukları anlaşılmaktadır.

Bazı zırhların demir ve tunç bir arada kullanılarak üretilmiş olduğu bilinmektedir. Kostrom kurganından çıkartılan zırhın yukarı kısmı demir pullarla,

aşağı kısmı ise tunç pullarla kaplanmıştır. Ordjonikidze şehrindeki 12 nolu kurgandan ele geçen zırhın iki kolu tunç pullarla, diğer kısımları ise demir pullarla kaplanmıştır. Elizavet köyündeki 5 nolu kurgandan ele geçen zırhın iki omzu tunç pullarla, diğer kısımları ise demir pullarla kaplanmıştır. Kamen köyündeki kurgandan ele geçen zırhın demir ve tunç pulları dama tahtası şeklinde düzenlenmiştir (Çernenko 1968: 35). Söz konusu kurganlardan ele geçen zırhlarda demir ve tunç pulların bir aradan kullanılmasının görsel amaçlı olduğu düşünülmektedir.

Göçebelere ait kurganlardan altın pullu zırhlar da ele geçmektedir. S. İ. Rudenko Demir Çağı'nda tunç veya demirden üretilen zırh pullarının altınla kaplanmaya başladığını belirtmektedir (Rudenko 1953: 251). Pulları demirden üretilip altınla kaplanan zırhlar Aleksandropol kurganından, Kul – Oba kurganından, Çastih kurganından, Mastyugin kurganından, Semibrat mezarlığındaki 2 nolu kurgandan, Patinioti kurganından (Rostovsev 1925: 93), Batı Kazakistan bölgesindeki Araltöbe kurganından (Resim 4) ve Yedisu bölgesindeki Esik kurganından (Resim 5) ele geçmiştir (Samaşev vd. 2004: 16-160).

Resim 4. Araltöbe kurganından ele geçen altın pullu zırh (Samaşev vd. 2004: 171).

Resim 5. Esik kurganından ele geçen altın pullu zırh (Samaşev vd. 2004: 45-71).

Üzerinde yürütmüş olduğumuz araştırmalar sonucunda altın pullu zırhların sadece örf ve âdet olarak ya da törenlerde gösteriş için kullanılmadığı, savaş sırasında düşmana korku vermek amacıyla da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yani efsanelerdeki yarı tanrı yarı insan simgesini göstermek amacıyla parlayarak savaşçıların dikkatini çekmek için kullanılmışlardır. Romalı Flavius Vegetius Renatus “parlayan silâhlar düşmana psikolojik açıdan olumsuz etki yapıyordu” demektedir (Renatus 1940: 280). Homeros, Troya’yı yağmalayan Akhaların lideri Agamemnon parlayan zırhı ile Troyalılara, Troyalı Hektor ise parlayan kalkaniyle uzaktan Akhalara korku vermiş olduğundan bahsetmektedir(Homeros 2012: 183-184). Ayrıca liderlerin veya komutanların altın pullu zırhları normal askerlerden farklı görünmek için kullanmış olabilecekleri de göz ardı edilmemelidir.

Metal Zırhların Çeşitleri

Metal zırhların çeşitleri incelendiğinde ilk sırada birbirinin üçte birini kapatarak astara tutturulan pullu zırhlar gelmektedir. İkinci sırada uzun metal parçaların astara tutturulmasıyla yapılan zırhlar, üçüncü sırada ise astarsız uzun metal parçaların birbirine tutturulması sonucunda oluşan zırhlar yer almaktadır. Pullu zırhları diğer zırhlarla karşılaştığımızda, pul boyutlarının diğer zırhların parçalarının boyutlarından küçük olduğu bilinmektedir. Pullu zırhlar birbirinin üçte birini kapatarak astara tutturulmakta, uzun parçalardan oluşan zırhlar ise birbirinin üzerini kapatmadan astara iyice tutturulmaktadır. Uzun parçalardan oluşan astarsız zırhlarda ise birkaç tane delik bulunmakta ve bu delikler sayesinde zırh parçaları birbirine ince deri sırımlarla veya metal tellerle tutturulmaktadır.

Söz konusu zırhların kendine has güvenli ve zayıf tarafları bulunmaktadır. Pullu zırhlar savaşta gelebilecek darbelerden vücudu güvenli bir şekilde savunmaktadır ama çok ağırdır. Söz konusu zırhların pulları birbirinin üçte birini kapatarak yerleştirildiği için pulların sayısı çoğalmakta ve bu da zırhın ağır olmasına neden olmaktadır. Uzun parçalardan oluşan zırhların metal parçaları ince ve hafiftir ama güvenlik açısından zayıftır. Bunun nedeni ise söz konusu zırhların ince, uzun metal parçalardan oluşarak birbirinin üzerini kapatmadan yan yana tutturulmasıdır. Yani savaşlarda ok ve mızrak uçları iki parçanın arasından vücuda saplanabilmektedir.

Daha sonraki dönemlerde zırhların kirasa ve zincirli denilen iki türünün

ortaya çıktığı bilinmektedir. Kirasa zırhı iki parçadan oluşmakta ve bu parçalar savaşçının vücudunun ön ve arka kısmını koruyacak şekilde birleştirilmektedir. Zincirli zırhlar ise halka şeklindeki küçük boyutlu metallere oluşmakta ve bunlar astara iyice tutturulmaktadır.

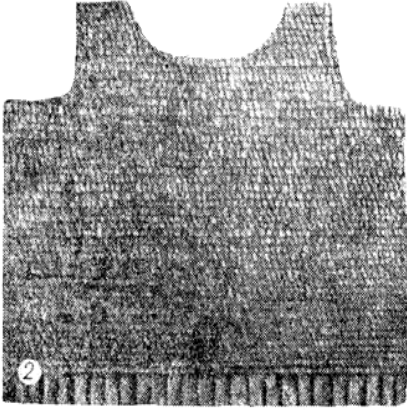
Söz konusu zırhların da kendine has güvenli ve zayıf tarafları bulunmaktadır. Kirasa denilen zırhlar iki parçadan oluştuğu için ok ve mızrak gibi uzak mesafeli silâhların kullanıldığı savaşlarda güvenlik açısından iyidir. Kısa mesafeli savaşlarda, yani yakın dövüşte ise savaşçının rahat hareket etmesine engel olmaktadır. Onun için kısa mesafeli savaşlarda bu tür zırhlar tercih edilmemektedir. Zincirli zırhlar ise kısa mesafeli savaşlarda savaşçının rahat hareket etmesini sağlamakta, ama vücudu güvenli bir şekilde koruyamamaktadır. A.M. Hazanov zincirli zırhların savaşçının kol ve bacaklarını korumak amacıyla ortaya çıkmış olduklarını belirtmektedir (Hazanov 1971: 53).

Metal Zırhların Koruma Özelliğine Göre Çeşitleri

Atlı göçebe kavimlerin kullandıkları metal zırhlar koruma özelliğine göre uzun kollu zırhlar, kolsuz zırhlar ve omuzlu zırhlar olmak üzere üç tipe ayrılmaktadır. Uzun kollu zırhlar savaşçının vücuduna ve iki koluna gelebilecek darbelerden korunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Söz konusu zırhlar genelde uzak mesafeli savaşlarda tercih edilmektedir. Bunun nedeni uzak mesafeli savaşlarda savaşçının iki kolunun yay oklarından korunmasıdır. Kısa mesafeli savaşlarda ise savaşçının iki kolunu rahat hareket ettirmesine engel olmaktadır. Uzun kollu zırhlar Gulyai – Goroda mezarlığındaki 38 nolu kurgandan, Soloha mezarlığındaki 9 nolu kurgandan, Aksyutinsi mezarlığındaki 3 nolu kurgandan, Starşaya Mogila kurganından (İlinskaya 1968: 39), Cdanova şehrindeki kurgandan, Kirova mezarlığındaki 2 nolu kurgandan (Çernenko 1967: 182), Melitopol kurganından, Staroe mezarlığındaki 3 nolu kurgandan, Durovka mezarlığındaki 9 nolu kurgandan (Çernenko 1968: 41) ve Esik kurganından (Resim 5) ele geçmiştir (Samaşev vd. 2004: 16-160). Söz konusu kurganlardan ele geçen uzun kollu zırhlar atlı göçebe kavimlerin bu tür zırhları kullanmış olduğunu kanıtlamaktadır.

Kolsuz zırhlar savaş sırasında savaşçının ön ve sırt kısmına gelebilecek darbelerden korunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Söz konusu zırhlar daha çok kısa mesafeli savaşlarda tercih edilmektedir. Bunun nedeni kısa mesafeli savaşlarda savaşçının iki kolunu da rahat hareket ettirebilmesini sağlamasıdır.

Ayrıca kolsuz zırhla donanan savaşçıların ellerinde kalkanların bulunduğu düşünülmektedir. Kolsuz zırh giyen bu atlı savaşçıların, bir ellerinde kalkan, diğer ellerinde kılıç tutarak düşmana saldırdıkları düşünülmektedir. Kolsuz zırhlar Çuçinka mezarlığındaki 2 nolu kurgandan (Çernenko 1964: 37), Vermeevka mezarlığındaki 1 ve 3 nolu kurganlardan, Makeevka mezarlığındaki 486 ve 491 nolu kurganlardan (Resim 6), Mitridad Dağı'ndaki kurgandan, Volkovski mezarlığındaki 1 nolu kurgandan, Bobrisa kurganından (Çernenko 1968: 40) ve Araltöbe kurganından (Resim 4) ele geçmiştir (Samaşev vd. 2004: 16-160).

Resim 6. Makeevka mezarlığındaki 491 nolu kurgandan ele geçen zırh (Çernenko 1968: Resim 17. 2).

Resim 7. Semibrat mezarlığındaki 4 nolu kurgandan ele geçen zırh (Çernenko 1968: Resim 27).

Omuzlu zırhlar ise uzak ve kısa mesafeli savaşlarda savaşçının omuzlarına gelebilecek darbelerden korunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Metal pullardan oluşan iki tane parça ayrı ayrı savaşçının iki omzuna tutturulmaktadır. Söz konusu zırhlar omuz kısımlarının güvenliğini daha da artırmaktadır. Omuzlu zırhlar Volkovski mezarlığındaki 2 nolu kurgandan, Nimfeya mezarlığındaki kurgandan, Elizavet mezarlığındaki 5 nolu kurgandan ve Semibrat mezarlığındaki 4 nolu kurgandan (Resim 7) ele geçmiştir (Çernenko 1968: 43-45). Soloha kurganından ele geçen altın tarağın üzerindeki tasvirde de omuzlu zırh giymiş savaşçılar betimlenmiştir (Resim 8) (Manseviç 1950: 219). Krasnadar Müzesi'nde omuzlu zırh giymiş savaşçı heykeli sergilenmektedir (Melyukova 1964: 69). Söz konusu buluntuları göz önüne

alındığında atlı göçebelere savaş sırasında omuzlu zırhları da kullanmış oldukları anlaşılmaktadır.

Resim 8. *Soloha kurganından ele geçen altın tarak* (Aleksiev 2003: 35).

Metal Zırhların İmalât Teknikleri

Atlı göçebelere ait kurganlardan ele geçen zırh pullarının büyük bir kısmı demirden ve tunçtan, diğerleri ise bakırdan üretilmiştir. Metalden üretilen zırh pullarının levha şeklinde kesilip dövme tekniğiyle şekillendirildiği düşünülmektedir. Pulların kenarları delici aletle delinmektedir. Bu deliklerin sayesinde metal pullar deri veya keten astara metal tellerle, ince deri sırimlarla veya hayvan sinirleriyle tutturulmaktadır.

Pul delikleri çoğunlukla üst kısımda yer almakta, orta veya alt kısımda yer alan deliklere nadiren rastlanmaktadır (Lens 1905: 54-56). Bunun nedeni, metal pulların sadece üst kısmında yer alan deliklerden tutturulan zırhların savaşçının rahat hareket etmesini sağlamasındandır. Metal pulların orta veya alt kısmında yer alan deliklerden tutturulan zırhlar ise savaşçının rahat hareket etmesine engel olmaktadır.

A.S. Lappo – Danilevskii (1887: 94) ve E. E. Lens'e (1905: 54) göre, zırhın omuz ve kol kısımlarında yer alan pullar üst ve alt kısımlarında yer alan deliklerle astara tutturulmaktadır. Eğer zırhın bu kısımlarında yer alan pullar sadece üst kısımda yer alan deliklerle tutturulsaydı, savaşçının hareket ettiği sırada bu kısımlarda yer alan pulların alt kısımları havaya kalkacaktı. Pulların alt kısımları havaya kalktığı anda arada görülen açıklıklar omuz ve kolların korunmasında güvensizlik oluşturacaktı.

Metal pullu zırhın her iki kolu küçük pullardan oluşmaktadır. Böyle iki kolu küçük pullardan oluşan zırh, savaşçının iki elini de rahat hareket ettirmesine olanak sağlamaktadır. Zırh üzerinde birinci sıradaki pullar ikinci sıradaki pulların genişliğinin üçte birini kaplayacak şekilde düzenlenmektedir. Bu şekildeki zırhlar savaş sırasında gelebilecek darbelerden vücudu güvenli bir şekilde korumaktadır. Bu yüzden atlı göçebe kavimlerin kurganlarından ele geçen zırhların büyük bir kısmında, birinci sıradaki pulların ikinci sıradaki pulların genişliğinin üçte birini kaplayacak şekilde yapıldığı görülmektedir.

Sonuç

Metal zırhların ortaya çıktığı coğrafyanın Önasya olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 3. bine ait Mari kentinde yer alan İstar Tapınağı'ndaki kabartmada ve Uruk Dönemi'ne ait kabartmalarda tasvir edilen savaşçıların üzerinde zırhların yer alması, Mısır, Suriye ve Mezopotamya'da yer alan höyük ve mezarlardan metal zırh kalıntılarının ele geçmesi bu görüşü doğrulamaktadır.

Güney Ural bozkırlarında hayatını sürdürmüş olan atlı göçebe kavimlerin kurganlarından az sayıda savunma silâhı ele geçmesine karşın bu kavimlerin Kuzey Karadeniz ve Kuzey Kafkasya steplerindeki kurganlarından çok sayıda ele geçtiğini söyleyebilmekteyiz. Güney Ural bozkırlarında yer alan göçebe kavimlerin kurganlarından savunma silâhı olarak bilinen zırh, miğfer ve kalkanların az sayıda ele geçmesinden dolayı, söz konusu bölgedeki kavimlerin komşu kavimlerle barış ve huzur içinde yaşamış oldukları anlaşılmaktadır. Çünkü savunma silâhları sadece savaş için kullanılan bir silâh türüdür. Güney Ural bölgesinde yaşayan kavimlerin barış ve huzur içinde yaşamış olmalarından dolayı bu tür silâhlara ihtiyaçları olmadıkları söylenebilir. Yukarıda bahsettiğimiz zırhların çoğunluğu Kuzey Karadeniz ve Kuzey Kafkasya bölgelerinde yer alan göçebe kavimlere ait kurganlardan ele geçmiştir. Bunun nedeni Kuzey Karadeniz ve Kuzey Kafkasya bölgelerinde yaşamış olan göçebe kavimlerin güneybatıda ve güneyde yaşamış olan komşularıyla hep mücadele içinde olmalarından dolayıdır. Avrasya bozkırlarında varlığını sürdüren göçebe kavimler metal zırhları kullanmayı ve üretmeyi Önasya'dan öğrenmiş oldukları göz önüne alındığında, bu kavimlerin metal zırh üretim merkezleri Kuzey Kafkasya ve Kuzey Karadeniz bölgeleri olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple söz konusu bölgelerde savunma silâhlarına ait kalıntılara çok sayıda rastlanmaktadır.

Metal zırhların çeşitlerinin incelenmesi sonucunda savaşçının vücudunu en güvenli şekilde koruyan zırhın metal pullu zırh olduğu, savaşçının en rahat hareket etmesini sağlayan zırhın ise zincirli zırh olduğu anlaşılmaktadır. Metal zırhların koruma özelliğine göre ayrılan çeşitlerinin incelenmesinin sonucunda en güvenli zırhın uzun kollu zırh olduğu belirtilmektedir. Ayrıca altın pullu zırhlar üzerinde yürütmüş olduğumuz araştırmaların sonucunda, bu zırhların sadece örf ve âdetler için ya da törenlerde gösteriş için kullanılmadığı, savaş sırasında düşmana korku vermek amacıyla da kullanılmış olduğunu söyleyebilmekteyiz.

Kaynaklar

- Alekseev, Andrei Yureviç (2003). “Koçevniki Evrazii: istoriya i arheologiya Skifi – aziyati i evropeisi”. *Zolotie Oleni Evrazii*. Sankt – Peterburg: Slaviya. 35.
- Ammianus, Marcellius (1935-1939). *Ammianus Marcellinus*. Çev. John Carew Rolfe. Cambridge: he Loeb Classical Library.
- Artamonov, Mihail İllarionoviç (1974) *Kimmeriisi i Skifi*. Leningrad: İzdatelstvo leningradskogo Universiteta.
- Bader, Otto Nikolaeviç (1957). “Kamskaya arheologičeskaya ekspedisiya (raboti 1953 i 1954 gg.)”. *KSIİMK Dergisi* 70: 48-57.
- Bagrikov, G. İ. (1966). “İnformatsiya ob arkheologičeskoy praktike studentov Ural-skogo Pedagogičeskogo İstituta 1966”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №237. Almatı. 1-13.
- Bisembaev, Arman vd. (2004). “Oçet ob arheologičeskikh raskopkah u aula Ulgulı”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №2614. Uralsk. 2-33.
- Brezinski, Richard and Mariusz Mielczarek (2002). *The Sarmatians B.C. 600-AD 450*. Oxford: Osprey Publishing.
- Çay, Abdülhaluk ve İlhami Durmuş (2002). “İskitler”. *Genel Türk Tarihi*. C. 1. Ankara: Yeni Türkiye Yay. 477-479.
- Çernenko, Evgen Vasiloviç (1964). “Skifski boiovi poyasi”. *Arheologiya* XVI: 37.
- Çernenko, Evgen Vasiloviç (1967). *Skifskie kurgani na Nikopolşine*. Odessa.
- Çernenko, Evgen Vasiloviç (1968). *Skifskii Dospeh*. Kiev: İzdatelstvo Naukova Dumka.
- Drews, Robert (2012). *Tunç Çağı'nın Sonu Askeri Değişim ve Antik Akdeniz'de Çöküş*. Çev. Ersoy Tolga ve Ergin Gürkan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- Durmuş, İlhami (2012a). *İskitler*. Ankara: Akçağ Yay.
- Durmuş, İlhami (2012b). *Sarmatlar*. Ankara: Akçağ Yay.
- Esyen, Stepan Aleksandroviç (1962). “Zaşıtnoe Voorujenie v Drevnei Armenii”. *İstoriko – Filologičeskii Jurnal AnN Arm. SSR Dergisi* 1: 192-208.

- Grakov, Boris Nikolaevič (1954). “Kamenskoe Gorodişe na Dnepre”. *Materyalii i issledovaniya pa arheologii SSSR Dergisi* 36: 14.
- Hazanov, Anatoli Mihailoviç (1971). *Oçerki vaennogo dela Sarmatov*. Moskva: İzdatelstvo Nauka.
- Hippocrates (1881). *Airs, Waters, and Palaces*. Çev. Eminent Scholars. London: Messers, Wyman Sons.
- Homeros (2012). *İlyada Tanrıların savaşı*. Çev. Derya Öztürk. İstanbul: Paraf Yay.
- İlinskaya, Varvara Andreevna (1968). *Skifi Dneprovskogo Lesostepnogo Levobrecya*. Kiev: İzdatelstvo Naukova Dumka.
- Jelezçikov, Boris Federoviç ve Vladimir Adamoviç Kriger (1977). “Otçet arheologičeskie raboty v Uralskoy oblasti v 1977 g”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №1602. Uralsk. 5-151.
- Kozıbaev, Manaş Kabaşeviç (edi.) (2010). *Kazakistan tarihi köne zamannan büginge deyin*. Almatı: Atamura Baspası. Tom I.
- Kuşaev, Gayaz Abdulvalieviç (1978). “Nauçni oçet ob itogah arheologičeskih raskopkah v Uralskoi oblasti v 1977 godu”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №1598. Uralsk. 14-30.
- Kuşaev, Gayaz Abdulvalieviç ve Boris Federoviç Jelezçikov (1974). “Otçet o arheologičeskih issledovaniyakh v Uralskoy oblasti za 1974 god”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №1389. Uralsk. 22-61.
- Kuşaev, Gayaz Abdulvalieviç ve Boris Federoviç Jelezçikov (1976). “Otçet ob itogah arheologičeskih raskopok Uralskogo pedinstituta v 1975 god”. *Margulan Arkeoloji Enstitüsü Arşiv Materyalleri*. Dosya №1467. Uralsk. 12-81.
- Lappo Danilevskii, Aleksandr Sergeeviç (1887). “Skifskie drevnosti”. *Zapiski Ot-deleniya russkoi i slavyanskoi arheologi İmperatorskogo russkogo arheologičeskogo pbestva*. Sankt – Peterburg: Tipografiya İ. N. Skorohodova. 94.
- Lens, Eduard Eduardoviç (1905). “Zametki o predmetah voorujeniya iz raskopok 1903 goda bliz s. Jurovki Kievskoi guberni”. *İzvestiya İmperatorskoi Arheologičeskoi Komissii*. Tom 14. Sankpeterbur: Tipografiya İmperatorkoi Akademii Nauk. 54-68.
- Manseviç, Anastasiya Petrovna (1950). “Greben i fiala iz kurgana Soloha”. *Savetskaya Arheologiya Dergisi* XIII: 217-238.
- Marquart, Josef (1901). *Eransahr nach der Geographie des Ps. Moses Xorenaci*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.
- Melyukova, Anna İvanovna (1964). *Voorucenie Skifov*. Moskva: İzdatelstvo Nauka.
- Memiş, Ekrem (1987). *İskit’lerin Tarihi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yay.
- Pausanias (1918). *Descl’iption of Greece*. Volume I-IV. Çev. Jones William Henry and Ormerod Henry. Cambridge: Loeb Classical Library Volumes.

- Pavel, Kosintsev ve Zeynolla Samaşev (2014). *Berelskie loşadi, Morfoloğičeskoie issledovanie*. Astana: İzdatelskaya gruppa filiyala İstituta arheologi v g. Astana.
- Polo, Marco (1940). *Puteşestviya*. Çev. Konstantin İliç Kunin. Leningrad: Hudojestvenni Literatura.
- Pulak, Cemal (1993). “Uluburun (Kaş) Batağı Kazısı”. *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 375-398.
- Renatus, Flavius Vegetius (1940). “Kratkoe İzlojenie Voennogo Dela”. Çev. Kondrateva Sergei Petroviç. *Vestnik Drevney İstorii Dergisi* 1: 231-300.
- Rostovsev, Mikhail İvanoviç (1925). *Skifiya i Bospor. Kritičeskoie obozrenie pamyatnikov literaturnih i arheoloğičeskih*. Leningrad: 1-vi Leningradskoi Trud.
- Rudenko, Sergei İvanoviç (1953). *Kultura naseleniya gornogo Altaya v skifskoe vreme*. Moskva: İzdatelstvo AN SSSR.
- Samaşev, Zeynolla vd. (2004). *Dala Kösemderinin Kazınaarı*. Almatı: OF “Berel”.
- Simonenko, Aleksandr Vladimeroviç (2009). *Sarmatskie vasadniki Severnogo Priçernomorya*. Sankt – Peterburg: Nestro – İstoriya.
- Sızdıkov, Bagdaulet (2016). “Arkeolojik kazılarda ele geçen ok uçları ışığında Anadolu’da Atlı Göçebe Kavimlerin izleri üzerinde bir değerlendirme”. *III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*. Cilt III. Bakü. 37-42.
- Smirnov, Konstantin Fedoroviç (1961). *Voorucenie Savromatov*. Moskva: İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR.
- Stepi Evropeiskoi Çasti SSSR v Skifo-Sarmatskoe Vremya* (1989). Moskva: İzdatelstvo Nauka.
- Strabon (1969). *The Geography of Strabo*. Çev. Horace Leonard Jones. Gambridge: The Loeb Classical Library.
- Şuls, Pavel Nikolaeviç (1967). “Skifskie izvayaniya Priçernomorya”. *Antiçnoie Obşestvo*. Moskva: İzdatelstvo Nauka. 225-236.
- Tacitus, Gaius Cornelius (1992). *Historia*. Çev. Clifford H. Moore. Cambridge: The Loeb Classical Library.
- Tolstov, Sergei Pavloviç (1962). *Po drevnim del’tam Oksa i Yaksarta*. Moskva: İzdatelstvo Vostoçnoi Literaturi.
- Winlock, Herbert Eustis (1947). *The Rise and Fall of the Middle Kingdom in thebes*. New York: The Macmillan Company.

The Armor of the Mounted Nomadic Tribes in Eurasia in the 1st Millenium BC*

Bagdaulet Sizdikov**

Abstract

Both archaeological data and written sources confirm the existence of the mounted nomadic tribes mainly Scythians and the Sauromat-Sarmatian tribes in a wide geographical area from the Great Wall of China to the Carpathian Mountains in the 1st Millenium BC. The tribes in question, which adopted the nomadic lifestyle, the importance of horses in this type of lifestyle is the reason they are called “Mounted Nomadic Tribes”. Especially, the weapons of the nomadic tribes in the Russia territory, the North Caucauses, and the North Black sea area, till this day is been made a subject of study by researchers. Despite that, the study made on the weapons of the nomadic tribes that existed in Eurasia is extremely limited. In this article, the emergence of the metal armor used as a defense weapon by the mounted nomadic tribes and its spread in Eurasia will try to be specified. However, the types and the manufacturing techniques of the metal armors will also be focused on.

Keywords

Nomadic tribes, Scythians, Sauromat - Sarmat, Eurasia, weapons, armor.

* Date of Arrival: 02 January 2017 – Date of Acceptance: 11 May 2017

You can refer to this article as follows:

Sizdikov, Bagdaulet (2019). “M.Ö. 1. Binde Avrasya BoskırlarındaYaşayan Atlı Göçebe Kavimlerin Zırhları”. *bilig – Journal of Social Sciences of the Turkic World* 90: 1-19.

** Dr., Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University, Faculty of Humanities, Department of History – Turkistan/Kazakhstan.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8115-5810>

sizdikov.bagdaulet@gmail.com, bagdaulet.sizdikov@ayu.edu.kz

Металлические доспехи конных кочевников степей Евразии I тыс. до н. э.*

Багдаулет Сиздиков**

Аннотация

Археологическими находками и письменными источниками подтверждено существование на востоке и западе от Великой Китайской стены до Карпат конных кочевников – скифов и сарматов. В жизни и культуре кочевых племен лошадь имела очень большое значение, по этой причине они названы “конными кочевниками”. Вооружение кочевников на территории России, Северного Кавказа и Северного Черноморья часто становилось объектом исследований, чего нельзя сказать о вооружении населявших евразийские степи сарматов, которое остается малоисследованным. В данной работе рассматривается использованное кочевниками Евразии защитное вооружение -металлические доспехи, их возникновение, применение конными кочевниками и распространение в Евразии. Исследуются типы металлических доспехов и методы их изготовления.

Ключевые слова

Кочевые племена, скифы, сарматы, Евразия, оружие, металлические доспехи.

* Поступило в редакцию: 02 января 2017 – Принято в номер: 11 мая 2017

Ссылка на статью:

Sizdikov, Bagdaulet (2019). “MÖ 1. Binde Avrasya BoskırlarındaYaşayan Atlı Göçebe Kavimlerin Zırhları”. *bilig – Журнал Гуманитарных Наук Тюркского Мира* 90: 1-19.

** Д-р, преподаватель, Международный турецко-казахский университет имени Ходжа Ахмеда Ясави, факультет гуманитарных наук, отделение истории – Туркестан / Казахстан
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8115-5810>
bagdaulet.sizdikov@ayu.edu.kz